

ІНСТРУКТИВНО-МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ «ПРО ОРГАНІЗАЦІЮ РОБОТИ З МУЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ У ДОШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ»

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

№ 1/9-454 від 02 вересня 2016 року

Щодо організації роботи
з музичного виховання дітей
у дошкільних навчальних закладах

Законодавство України визначає дошкільну освіту як цілісний процес, спрямований на забезпечення гармонійного розвитку дитини з урахуванням її індивідуальних задатків, нахилів, здібностей, культурних потреб. Відповідно, актуальним завданням дошкільної освіти є виховання художньо-естетичних засад особистості дитини через відкриття їй світу мистецтва, зокрема музичного, залучення до нього і творчого освоєння. У сучасній практиці музичне мистецтво стає дієвим засобом розвитку особистості дитини, якщо в дошкільному навчальному закладі створюється сприятливе освітнє середовище, пропонуються якісний зміст освіти й педагогічні технології, забезпечується ефективна організація музичного виховання.

Мета музичного виховання дітей дошкільного віку - виховання гармонійно розвинутої, естетично й творчо спрямованої особистості дитини під впливом цінностей українського і світового музичного мистецтва, розвиток загальної музикальності, здібностей музичного виконавства і творчості, формування елементарних основ музичної культури, домірної віковій музичної компетенції.

Основні завдання музичного виховання дітей дошкільного віку: виховання в дітях життєвої мистецької активності, спрямованості на сприйняття і творення прекрасного в мистецтві та житті (краса, гармонія, виразність, грація, вишуканість), емоційно-ціннісного ставлення до українського і світового музичного мистецтва; розвиток загальної музикальності як сукупності музичних здібностей (емоційний відгук на музику, музичний слух і чуття ритму, музичне мислення, музична уява, музична пам'ять), здібностей виразного виконання музичних творів (пісенних, танцювальних, інструментальних) та творчої їх інтерпретації, варіювання, імпровізації; формування навичок музичного сприймання, виконавства і творчості в основних видах дитячої музичної діяльності, елементарних основ музичної культури (потреби, переживання, ставлення, інтереси, любов до музики); закладання елементарної компетентності у музичному мистецтві.

Умови успішної музично-педагогічної роботи з дітьми: професійність музичного керівника і вихователів; гнучке застосування традиційних та нових методів і прийомів музичного виховання, навчання й розвитку дітей в основних видах дитячої музичної діяльності та формах організації; сприятливе мистецьке оточення в груповій кімнаті та спеціально обладнане естетичне середовище музичної зали, сучасне змінне оснащення; співпраця вихователів, музичного керівника і батьків.

Зміст музично-педагогічної роботи з дітьми деталізується щодо кожної вікової групи по основних видах музичної діяльності у чинних комплексних і парціальних програмах. У кожному з видів музичної діяльності (слухання музики, музичні рухи, співи, гра на дитячих музичних інструментах, творчість – у рухах, пісенна, музикування) деталізовані завдання музичного виховання, навчання й розвитку дітей та наведено музичний репертуар (орієнтовний, для вибору, а тому більший за обсягом, ніж можна використати за навчальний рік), реалізація яких і становить для педагога зміст роботи з дітьми. Музичний керівник і вихователі, орієнтуючись на програмові твори з національної та світової музичної спадщини, дбаючи про високий художній рівень і доступність репертуару, можуть також самостійно добирати музичні твори із сучасних фахових джерел («Дошкільне виховання», «Дитячий садок. Мистецтво», «Музичний керівник», «Палітра педагога», «Джміль», «Дитячий садок» та інші періодичні видання, посібники, збірки, хрестоматії). Пісенний матеріал слід транспонувати відповідно до вікових та індивідуальних можливостей дітей.

Форми організації музичного виховання дітей: самостійна музична діяльність, використання музики у повсякденному житті, музичні заняття, музичні розваги, музично-театралізовані свята, додаткові – заняття за інтересами дітей, гуртки (студії).

Самостійна музична діяльність (щоденно) пов'язана з ініціативою і бажанням дитини звертатися до власно набутого мистецького досвіду. Вона потребує спостереження за дітьми і непрямого впливу у вигляді організації розвивального середовища і сприятливих умов для підтримки і розвитку самостійних дитячих музичних проявів (наприклад, ситуації виклику, ситуації успіху). Ситуація виклику – це прийом непрямого запрошення до самостійних дій, провокування і спонукання дітей до активності за рахунок надання їм нових можливостей.

Використання музики у повсякденному житті (щоденно) є найпоширенішою формою роботи і потребує створення у дитячій групі атмосфери повсякденного звернення до музики як життєво необхідних дитині позитивних емоційних вражень. Вихователь педагогічно доцільно використовує музику у різних видах дитячої діяльності (ігровій, образотворчій, руховій, під час сприймання літературних творів, наприклад, при слуханні музично ілюстрованих казок, тощо), збагачує досвід дітей красивою українською музикою із національної спадщини – про Україну, її духовно-культурні цінності, про Київ, дім, рідну мову, батьків, сучасною дитячою музикою у виконанні дорослих і дітей (аудіозаписи, відеозаписи), творами зі світової класики.

Музичні заняття (два рази на тиждень) – провідна форма організованої навчально-пізнавальної діяльності з музичного виховання дітей. Види занять: колективні (вся група), підгрупові (4-12 осіб), індивідуальні (1-3 особи). Типи занять: традиційне, тематичне, домінантне, комплексне, комплексно-тематичне. При плануванні занять обирається той доцільний тип, що відповідає рівню музично-естетичного розвитку дітей, поставленій освітній меті, актуальним завданням роботи з групою.

Традиційне заняття усталене в основних рисах, найбільш апробоване дошкільною практикою. У ньому поєднуються всі види дитячої музичної діяльності: слухання музики, співи, пісенна творчість, музично-рухова

діяльність, творчість у рухах, гра на дитячих музичних інструментах, музично-дидактичні ігри. Усі види діяльності презентують основні види музичної практики людини (музична творчість, виконавство, сприймання) та музичного мистецтва (інструментальне, вокально-хорове, хореографічне) і через це формують у дитини початкові уявлення про цілісність і різноманіття мистецтва, навички в усіх видах музичної діяльності.

Тематичне заняття характеризується тим, що його виховний зміст виражений життєвою темою, близькою і зрозумілою, відомою дітям, актуальною для їхнього особистісного і музичного розвитку; освітній і розвивальний зміст знаходить вираження через сукупність тем «Які емоції і почуття передає і викликає музика», «Про що розповідає музика», «Як розповідає музика». Зміст музичної діяльності пов'язується з широкою культурною інформацією і спеціальною музичною. У молодшому дошкільному віці переважає тематика іграшкового світу, природних явищ, у старшому – соціального і суто музичного спрямування.

У доміантному занятті переважає (домінує) один із видів дитячої музичної діяльності – музикування, музичні рухи, співи, – чим створюється атмосфера відповідного музичного мистецтва (інструментального, танцювального, вокально-хорового). Воно сприяє успішнішому формуванню виконавських музичних навичок, творчих умінь, вивченню репертуару до свят.

У комплексному занятті музика інтегрується з кількома видами дитячої діяльності, переважно художніми; успішно спрямовується розвиток дитячої творчості. Під час такого заняття доцільно узагальнити одне з художніх понять (наприклад, ритм) через практичну діяльність у різних мистецтвах (музиці, танці, малюнку, витинанку тощо).

Комплексно-тематичне заняття поєднує у собі риси комплексного і водночас тематичного, що підсилює його художньо-естетичну і життєву спрямованість для дітей; часто носить підсумковий характер.

Музичні розваги (два рази на місяць) – естетично приваблива форма мистецько-творчого відпочинку дітей, побудована на різноманітному мистецькому і життєвому досвіді дітей. Організуються різні види розваг для дітей і разом з дітьми, тематика яких пропонується, варіюється вихователями і музичним керівником, може обиратися разом із дітьми. Види розваг: день народження дитини, іменини; свято Миколая; День матері; музичні драматизації казок у виконанні самих дітей, вистави різних видів театрів; театр дітей і дорослих до Міжнародного дня театру; слухання аудіозапису музично ілюстрованих казок, музичних фрагментів з дитячих опер і балетів; концерт дитячої творчості, тематичні концерти творчості видатних митців; фестивалі дитячих талантів і родинної творчості; вечори музичних загадок-відгадок, українських колискових пісень, колядок і щедрівок (під час Різдвяних свят), веснянок, закличок, хороводів (під час Великодніх свят), слухання музики і творчого музикування, слухання музики і танцювальних імпровізацій; вечір поезій і пісень до Всесвітнього дня поезії; вечір дитячої творчості до Всесвітнього дня танцю тощо. Ті чи інші види розваг плануються відповідно до віку дітей.

Музично-театралізовані свята (два-чотири рази на рік) – художньо й творчо збагачена форма відзначення святкової події, пори року, соціально й змістовно значущої для виховання і розвитку дитини, що здійснюється, головним чином, засобами музики, літератури, театру, хореографії.

Рекомендовані свята (залежно від віку дітей): Свято музики (до Міжнародного дня музики), Свято осені, зимове Новорічне свято, Свято весни, мами і усіх жінок, Свято випуску дітей до школи.

Додаткові форми роботи з музичного виховання – заняття за інтересами дітей, гуртки, студії (одне-два заняття на тиждень). Через них реалізується варіативний зміст роботи з дітьми та поглиблюється зміст інваріантної складової згідно Базового компонента дошкільної освіти.

Вони є формами мистецького збагачення дитячого життя (дитяча хореографія, дитячий оркестр, сольний спів). Додаткові заняття з музикотерапії організуються за рекомендаціями психолога з метою корекції та розвитку дітей з особливими освітніми потребами, порушеннями психофізичного розвитку в умовах корекційної та інклюзивної освіти.

Основні функції музичного керівника і вихователя в забезпеченні музичного виховання дітей є спільними (особливі обов'язки – варіативні, залежно від потреб дітей, спрямованості та умов дошкільного навчального закладу):

- **виховна** (педагоги спрямовують особистісний розвиток і музичне виховання дітей; спостерігають за дитячими особистісними і музичними проявами, індивідуалізують роботу на цій основі);
- **освітня** (музичний керівник – здійснює музичне виховання з групою дітей, підгрупою, індивідуально, забезпечує музичну освіту дітей через різні форми роботи з музичного виховання; при можливості забезпечує якісний музичний супровід ранкової гімнастики, фізкультурних занять, свят і розваг відповідно до вимог методики фізичного виховання (музика виконується педагогом або звучить аудіозапис); виявляє відповідальність і свободу у реалізації змісту програми; реалізує власну педагогічну майстерність; вихователь радиться з музичним керівником, бере дієву участь у музичних заняттях, розвагах, святах, інших формах роботи);
- **дидактична** (музичний керівник навчає дітей усіх видів музичної діяльності; формує навички музичного виконавства, музичної творчості, інтерес і любов до музики, музичну культуру дітей; виявляє належну музично-теоретичну підготовленість; вихователь використовує музику у повсякденні відповідно до вікових особливостей дітей, потреб групи, інтересів і схильностей дитини);
- **розвивальна** (музичний керівник спрямовує музично-естетичний розвиток дітей, виявляє їхні музичні задатки і обдаровання, розвиває загальну музикальність, музичні здібності; виявляє гарну музично-виконавську майстерність);
- **науково-методична** (педагоги розробляють зміст музичних занять, розваг, свят; варіативно застосовують методики і технології музичного виховання; виявляють особисту творчість, впроваджують інновації, експериментують, пропонують власні творчі здобутки колегам);
- **організаційна** (музичний керівник планує музично-педагогічну роботу, а саме – форми організації, їх зміст; створює умови для занять, збагачує ресурси через оновлення добірки дитячих музичних інструментів, фонотеки; організовує у співробітництві з вихователями і батьками музичні заняття, свята, розваги; вихователь створює умови для самостійної музичної діяльності дітей у групі, наповнює «Музичний куточок для батьків»,

організовує проведення в групі такої форми роботи як «Мистецький досвід», бере домірну участь у плануванні й розробленні змісту занять, розваг, свят); - **суспільно-педагогічна** (педагоги здійснюють зв'язок з батьками, митцями, професійними виконавцями; творчо реалізують себе).

Планування роботи з музичного виховання здійснюється у формі перспективних і календарних планів. Перспективному плануванню на навчальний рік підлягають форми організації музичного виховання (тип заняття, вид і тема розваги, тема свята). На менш тривалу перспективу (один-два місяці) планується зміст розваг і свят, що відображається у сценаріях. Поточний зміст навчально-пізнавальної діяльності відбивається у календарному плануванні у вигляді плану-конспекту музичного заняття (для працівників зі стажем до 8 років) або плану-схеми музичного заняття (для досвідчених педагогів). Планування використання музики у повсякденні дітей здійснюється вихователем і вноситься ним до його календарного плану.

Удосконалення методичної компетенції музичних керівників, вихователів, керівників гуртків (студій) здійснюється в педагогічному колективі дошкільного навчального закладу під керівництвом вихователя-методиста, в районній, міській та обласній системах підвищення педагогічної кваліфікації. Вихователь-методист дошкільного закладу здійснює методичну підтримку музичному керівнику та вихователю, генерує нові ідеї, презентує інноваційний досвід, систематизує матеріали у методичному кабінеті, виявляє перспективний досвід з музичного виховання тощо. Ефективними є районні та міські семінари й методичні об'єднання, зміст роботи яких слід щонайменше розробляти по трьох складниках: теоретико-методичні питання, практичні питання і досвід, навчально-методичний супровід. Продуктивним сучасним підходом є набуття нових компетенцій під час навчання педагогів один від одного, у творчих групах з науковцями, творчих майстернях досвідчених викладачів, майстер-класах фахівців.

Співробітництво із родинами вихованців базується на повазі педагогів до культурних традицій кожної родини, залученні дітей як до українського і світового музичного мистецтва загалом, так і до мистецької культури тих національностей, до яких належать вихованці групи. Педагоги мають поради до добір музики для родинного кола і спонукати батьків цікавитися успіхами доньки чи сина в музичній діяльності, звертатися за порадами до педагогів, посилено допомагати і брати участь в освітньому процесі. На сайті дошкільного навчального закладу рекомендується створити сторінку з музичного виховання дітей, матеріал для якої готують і періодично оновлюють педагоги спільно з батьками.

Дотримання сучасних вимог до змісту, форм, методів музичного виховання, збагачення середовища, доцільна організація музично-освітньої роботи, творча діяльність педагогів відповідно до означених функцій, участь батьків у виховному процесі зможуть забезпечити належний музично-естетичний розвиток дитячої особистості, формування домірної віковій музичної компетенції дитини.